

EEEH Dergi
Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat

Sayı: 33

Kasım 2016

Editörler: Elif Emir Öksüz, Deniz Aydemir Döke.

Yazım Denetimi: Gülcan Altun, Pınar Yavuz.

Web Sorumlusu: Burak Sarı.

Ses Teknik Destek: Engin Albayrak.

Yayınlayan: Engelsiz Erişim Derneği.

İletişim Bilgileri:

Web: <http://eeeh.engelsizerisim.com>

E-posta: eeehdergi@gmail.com

Facebook: www.facebook.com/eeehdergi

Twitter: www.twitter.com/eeehdergi

İçindekiler

İçindekiler	2
Editörden	3
Engelli Oyuncak ve Düşündürdükleri	4
Sıradanlığa Şaşırmak Mümkün mü Sizce?	10
Erişilebilir Formattaki Kitapların Uluslararası Paylaşımı Artık Hayal Değil, Gerçek	13
WeWALK: Yürüyoruz Gündüz Gece	16
Koruyorum Diye Yaratılan Finansal Engeller	19
İçimdeki İsyan.....	24
Jaws'a Sitem	27
Bu Yazı Görme Engelli Arkadaşınızdan	29
Eşitlik Bulmacasında Son Sözler	33
Kavramların Dansı.....	36
Atakörü.....	40

Editörden

Merhaba değerli okurlar,

Beyaz Baston Festivali için hazırladığımız özel sayıdan sonra çıtayı hiç düşürmeden tam on bir yazıyla karşınızdayız. İlk yazımız, Burak Sarı'dan. Sarı, temelde engelli oyuncak üretildiği haberini bizlerle paylaşıyor, fakat bu yazının içinde ayrımcılık, engelli çocuklar, kaynaştırma eğitimi ve engelli bir çocuk annesi olmak gibi pek çok önemli konu da ustalıkla işlenmiş. Umut dolu bu yazıyı Elif Emir Öksüz'ün pozitif esintili yazısı takip ediyor. Olumlu güzel şeylerden bahsetmeye konuk yazarımız Faruk Demir'in güzel haberler veren yazısıyla devam ediyoruz. Ne dersiniz acaba bir gün ülkenin birinde erişilebilir bir hale getirilmiş bir kitabı parmaklarımızın ucunda bulabilir miyiz? Güzel haberler veren bir yazı da Kürşat Ceylan ve Gamze Sofuoğlu tarafından kaleme alınmış. We Walk yani akıllı baston projesi hakkında daha detaylı bilgi almak isteyenler kaçırmasın. Olumlu şeyler buraya kadarmış dedirtebilir Engin Yılmaz'ın yazısı, korumak mı engellemek mi bu bize yapılan? Gülcan Altun da isyanlarda bu ay. İsyanı neye? Çaya mı şekere mi yoksa hayatına müdahale edilmesine mi? Mürşide Ciğerlioğlu ise isyan değil de sitem demiş duygularına. Ey Jaws, ey bilgisayar programcıları, duyun Mürşide'yi, kulak verin bize. Oğuzhan Al, bu ay yerli yersiz kullanılan engelliliği aktarıyor. Meral Sözen de eşitlik bulmacasını bir sonuca bağlıyor. Durun daha bitmedi. Sırada konuk yazarımız Sevgi Mart'ın Kavramların Dansı başlıklı yazısı var. Kapanışı ise yine bir konuk yazarımızla yapıyoruz. Nuri Koçak atasözlerinde körlüğün nasıl aktarıldığını ele aldığı yazısıyla bizlerle. Belki de Sevgi Mart'ın sorduğu "neden kör diyemiyoruz" sorusunun cevabı bu yazıdadır. Atalarımız körlüğe ne anlamlar yüklemişler bilmekte yarar var.

Herkese iyi okumalar, yılın son sayısında görüşmek üzere.

Engelli Oyuncak ve Düşündürdükleri

Burak Sarı

buraksari2014@gmail.com

33. Sayı, Kasım 2016

Akşamdan kurmuş olduğu alarmın çalmasıyla, birden irkilip doğruldu yatakta. Günlerdir içini kemiren karmaşık duygular, yoğunlaşarak bu geceyi kâbusa çevirmişti ona. Sevinç, heyecan, merak, endişe; hepsi birbirine karışıyor, her gördüğü rüyada uykusu bölünüyordu. Hafifçe doğrularak, uzanıp perdeyi açtı. Nisan günlerini hatırlatan sıcak ve umut dolu güneş, hınzırca gülümsüyordu ona. Günlerdir kara bulutlar ve fırtınalarla kışa göz kırpan gökyüzü, bugün güzel haberler muştulamaya hazır, apaydınlık ışıldıyordu. Bir anda, içini bir huzur kapladı. Kaygılarını bir tarafa itip doğruldu yataktan. Usulca yan odada uyuyan Hazan'ın yanına gitti. On saniye kadar onu izledikten sonra, eğilip yüzüne bir öpücük kondurdu. "Hadi küçük hanım kalkın, okula geç kalıyorsunuz" dedi. Hazan'ı okula hazırlarken, karmaşık duygular tekrar sarmalamaya başlamıştı içini. Hislerini belli etmiyor, pozitif davranıyordu. İlk günün heyecanı ile evden çıktılar. Hazan'ın doğumunu düşündü. Güzel bir Ekim sabahı doğmuştu. Sonbaharı çok severdi. O nedenle hiç düşünmeden Hazan adını vermişti kızına. Hazan'la birlikte yeni heyecanlar, yeni telaşlar ve yeni sevinçlerle kaplanmıştı evleri.

Kızları iki buçuk yaşına geldiğinde, görsel uyarıcılara tepki vermediğini fark ettiler. Gittikleri doktorlar göz damarlarında kuruma olduğunu, şimdilik bir tedavisinin olmadığını söylediler. 3 aylık zorlu bir süreçten sonra, ne yapılması gerektiğini düşünmeye başladı. Hazan, çok hızlı algılayan, yaratıcı bir çocuktur. Yaşlılarıyla çok çabuk kaynaşır, oyunlara çabuk adapte oluyordu. Fakat toplum Hazan'a adapte olamıyordu. Hazan'ı gören herkesin, "Doktora götürdünüz mü? Allah kolaylık versin, ne kadar da güzelmiş, zor olmuyor mu?" gibi sorularından çok bunalmıştı. Çocuklarının Hazan'la oynamasını istemeyen aileler bile çıkıyordu. Hazan'ın geleceği konusunda endişeleniyordu. Bu nedenle, engellilik üzerine çalışma yürüten kurumları araştırmaya başladı. İnternet üzerinden adresini bulup gittiği bir engelli derneğinde, kafasındaki soru

işaretlerinin çoğunu tüketmişti. Engelliliğin, toplum önyargısı ve buna bağlı olarak, çevresel koşulların olumsuzluğundan kaynaklı olduğunu söylüyorlardı. Eve gider gitmez ilk işi, evi erişilebilir bir şekilde dizayn etmek oldu. Günler hızla geçiyor, her gün yeni şeyler öğreniyorlardı. Hazan, anaokulu çağına gelmişti. Büyük bir telaşla okullar araştırılıyor, en uygun okul seçilmeye çalışılıyordu. Fakat, her gittikleri okulda, engelli öğrenci almak için alt yapımız yeterli değil cevabı alıyorlardı. Oysa böyle bir ilkelikle karşılaşacağını hiç düşünmemişti. Her gün sokakta hatta aile içerisinde karşılaştığı yanlış bakış açısına rağmen, bu sonuç aklına bile gelmemişti. Öyle ya, Hazan'ın akranlarından ne farkı vardı? Birçok alanda onlardan ileri olduğu söylenebilirdi. Ayrıca burası bir eğitim kurumuydu ve herkese nitelikli eğitim vermek zorundaydı. Çocuklara yönelik bir kurumun, çevresel düzenlemesi erişilebilir olmalıydı zaten.

Uzun mücadeleler sonucunda, bir okula kayıt yaptırebildi. Fakat öğretmeni uygulamaların birçoğuna onu katma zahmetinde bulunmuyor, ilgili çalışmaların görsel olduğu bahanesine sığınıyordu. Kısa bir alışma sürecinden sonra, sınıfın yarısıyla arkadaş olmuştu Hazan. Yine de onun farklılığını yadırgayan arkadaşları vardı. Çoğu zaman merak duygularına yenik düşüyorlar, Hazan'ın hoşuna gitmeyen davranışlarda bulunuyorlardı. Yine böylesi bir durumda, bir arkadaşıyla ufak bir problem yaşadı. Sorun büyüdü ve çocuk masumiyetinin yerini, yetişkinlerin kirli düşüncelerini kustuğu çirkin bir olay aldı. Zihinleri küçük yaşta kirletilmiş, farklılıklarla yaşamamanın güzelliğini hiç tatmamış, dünyayı kendisinden ibaret sanan insanlar, aynı kötülüğü kendi çocuklarına da yapıyorlardı. Onların meraklarını doğru bir şekilde gidermek yerine, yanlış bir engelli algısının yerleşmesine neden oluyorlardı. Ertesi gün ilk işleri, okula gitmek ve çocuklarının Hazan'la aynı sınıfı paylaşmasını istemediklerini söylemek oldu. "Yazık biz de üzülüyoruz ama yapabileceğimiz bir şey yok." "Kendi çocuğumuzu da düşünmeliyiz değil mi?" "Onlar için özel okul yok mu? "Çocuklarımız olumsuz etkileniyor." gibi, gerekçeler öne sürüyorlardı.

Hazan'ı okula almamak için bin takla atan yönetime de gün doğmuştu. Gestapodan bozma okul müdürü Hazanın yakasından tutarak "Bu kör çocuğun burada okuyamayacağını söylemiştim. Diğer çocukları olumsuz etkiliyor, hem veliler de istemiyor; çoğunluğun sözü geçer." dedi, çoğunluğun yerine çoğulculuğun sesini

dinlese, sorunun kökten çözüleceğini düşünmeden. O ise Hazan'ın olumsuz etkilenmesini istemediği için, tartışmayı uzatmamıştı. Bu işin daha bitmediğini, mücadele edeceğini söyledi ve Hazan'ın elinden tutarak çıktı.

Zaman hızla geçiyor , günler günleri izliyordu. Yeni bir kaygı kaplamıştı içini. Bu yıl Hazan ilkokula başlıyordu. Aynı süreci tekrar yaşamaktan, Hazan'ın daha çok yıpranmasından korkuyordu. Kayıt olacağı okulu daha önce defalarca incelemişti. Oldukça güzel bir binaydı. Merdivenlerde rampalar, takip şeritleri bile vardı. Yönetim oldukça sıcak karşılamış, şaşırtıcı bir hızla kaydı gerçekleştirmişti. Her şey oldukça güzel görünüyordu. Yine de içi rahat etmiyor, uykusuz geceler geçiriyordu. Öğretmeni nasıl olacak, arkadaşlarıyla problem yaşayacak mı? Sürekli yinelenen ve cevapsız kalan sorularla cebelleşerek, bugüne gelmişlerdi. Daha bir sıkı tuttu Hazan'ın elini. Okula yaklaşmak üzereydiler. Okulun yanındaki lisenin duvarında, "Ana dil haktır engellenemez "yazısını gördü." Gazetede okuduğu bir haber geldi aklına: bir lise öğrencisi, cinsel yönelimi nedeniyle okuldan atılmak isteniyordu. Herkes, başka bir nedenle ayrıştırılıyor diye düşündü. Yoksul olmak, engelli olmak, farklı dilde konuşmak; insanı ayrıştırmak için neden mi yok? Herkes örseleniyor bir yanından. Örseleniyor ya, yaralılar birbirinin yarasını sarmıyor. Ötekileştirilenler, başkasını ötekileştiriyor. Bu ne yaman çelişkidir diye düşündü.

Okulun kapısından girerken; karmaşık duyguların yerini, tanımlayamadığı bir sevinç almıştı. Onları güler yüzle karşılayan öğretmen, Hazan'ın elinden tutup sınıfa giden şeridin yanında onunla birlikte yürümeye başladı. Birkaç güne kalmaz sınıfı öğrenir, istediğin şekilde gidersen dedi gülümseyerek. Sınıf arkadaşlarıyla, hemen kaynaştı. Deniz, ona çantasının üzerindeki bir resmi gösterdi. Resim, hafif kabartı halindeydi. Bu nedenle, Hazan hissedebiliyordu dokunarak. İki çocuk dedi Deniz, birisi siyahi diğeri beyaz. Birbirlerini sallıyorlar salıncakta. Ali, bebeklerini gösteriyordu. Dönüp sordu Ali'nin annesine, "Neden bebek aldınız oyuncak olarak?" "Çocukların zihnini, şimdiden sınırlamamalıyız" dedi Ali'nin annesi. Sadece "çocuklar istedikleriyle oynamalı, hayal dünyaları sınırlanmamalı" dedi. "Silah hariç, her türlü oyuncak alırım." "Bebeklerden birisinin bacakları yok." "Bacaklarının olmamasının, bir insanı eksik kıldığı gibi yanlış bir düşünceye kapılmasını istemedim." Ne kadar iyi bir kadın diye düşündü içinden. Ders

ziliyle birlikte, öğretmen velileri kibarca sınıftan çıkardı. İçinde son bir tereddütle, sınıftan çıkması birkaç saniye gecikti. Öğretmenin uyarısıyla, sınıfı terk etti. Tüm kaygıları son bulmuştu. Böylesi güzel insanların içinde, hayatı öğrenecekti kızı. Sevinçle okuldan ayrıldı. Her sonbahar olduğu gibi, dökülmüş yaprakların yanından mutlulukla yürümeye başladı. Gereksiz kaygılara takılmadan, hazan mevsiminin hüznü ama umutlu romantizmine bıraktı kendini.

Bu sefer farklı bir başlangıç yapmak istedim. Bu kadar olumsuzluğun içinde, iğne ucu kadar küçük bir olumluluktan, umutlar yarattım kendime. Her şeyin tersinden işlediği, insani kazanımların kaybedildiği, cahilin kamile hükmettiği, kirlenmiş bir dünyada; her şeyin panzehri olan umudu sıkıştığı yerden çekip çıkarmaya çalıştım. Umut, çok uzağımızda değil aslında. Her çocuğun yüzünde görebilirsiniz onu. Umut gelecektir. Her büyüyen çocukla devinir, gelişir. Fakat biz sürekli örseleriz umudu. Hiç çekinmeden, boşaltırız tortularımızı körpecik zihinlere. Hiçbir çocuk, ten renginden dolayı başkasını çirkin bulmaz. Konuşma tarzı değişik olduğu için, bir insana olumsuz düşünceler beslemez. Engelli bir insanın aciz olduğunu düşünmez. Sadece farklı gördüğüne masum bir merak duyar. Önemli olan, o merakı doğru bir şekilde gidermektir. Fakat biz bunun tam tersini yaparız. Giyim ve kozmetik tekellerinin şekillendirdiği güzellik algımızı genel geçer kılar, onlara da bunu empoze ederiz. O nedenle, toplumsal güzellik normlarına uymayan insanlara, tepkiyle yaklaşır çocuklar. Kendi kibirli bakış açımızı öyle bir empoze ederiz ki, kendisini akranlarından daha üstün görür ve her zaman onlarla yarış halinde olmak ister. Bir çocuk televizyonda gördüğü bir siyahiyeye tepki gösteriyorsa, bunun sorumlusu o tertemiz zihni tortularla kirleten aile ve çevredir. Yoldan geçen bir engelliyle dalga geçen bir çocuğun utancını, bu davranış şeklini onun zihnine yerleştirenler yaşamalı. Çevrenin davranış biçiminden, oynadığı oyuncaklara, okulda gördüğü eğitimden okuduğu kitaba her şey belirleyicidir bu konuda.

Bana bu yazıyı yazdıran da, böylesi bir haber. Minicik bir haber ama benim kocaman umutlar yüklediğim bir haber. Her zaman olduğu gibi günün iğrenç haberleriyle sinir eşiğimi zorlarken, ilginç bir başlık dikkatimi çekti. “Engelli oyuncak üretildi.” Şaşkınlık ve merakla linki tıkladım. İngiltere’de engelli çocuk annesi üç güzel yürekli kadın, neden engelli oyuncaklar yapılmıyor diye bir soruyla yola çıkmış ve bir kampanyaya başlatmış.

Çocukların engellilik alanındaki farkındalığını yükseltmek için, harika bir adım olacağını düşünmüşler. Kampanya, umduklarından daha çok ilgi görmüş. Ünlü bir oyuncak firması, kampanyayla ilgilenmiş ve çalışmalara başlamış. İlk etapta kolu olmayan, bacağı olmayan, yüzü yanık vb. bebekler üretmişler. Hatta sadece engelliliğe değil, ırkçılığa da dikkat çekmek için siyah bebekler üretmişler. Nefes almanın bile ağır geldiği bu boğucu günlerde, inanılmaz bir mutluluk yarattı bu haber bende. Güzel bir haber almanın sevinciyle, herkese anlatıyordum ve olabildiğine abartılı hayaller kuruyordum bunun üzerinden. Tabii ki, dergimizin gerektiğinden fazla realist yazarı Gülcan'a anlatana kadar. Sözümün bile bitmesini beklemeden, olanca hoyratlığıyla saldırdı. Moralim ve hayallerim, domino taşları misali yerle bir olurken, sesi durmadan kulağımda çınlıyordu. "İyi de kim alacak çocuğuna onları?" Tabii biz bunu düşünememiştik değil mi? Tamam, aramızda en zeki sensin. Oldu mu? Rahatladın mı? Biz düşünememiştik. İki kurşuluk neşemizi de katletti. Olsun canı sağolsun. Okura güvenip sallıyoruz buradan ama eline düştüğümüzde bizi kim koruyacak? ☺ Kısaca size önerim: Gülcan'ın yazdıklarını uygulayın ama onunla temas ederken hayallerinizi korumalı moda alın. Bir diğer önerim: Gülcan'ın tam tersi, pozitif, naif ve estetik olan arkadaşımız Pınar Yavuz'un, "Anne babalar çocuklarına engelliliği nasıl anlatmalı?" yazısını mutlaka okuyun.

Neyse yine vurduk dedikodunun gözüne. Biz konumuza dönelim. Yaşadığımız kâbusu gelecek nesillerin yaşamaması için, çocuklarımızın zihnini olumlu şekillendirmeliyiz. Temas ettikleri her şey, onlar için öğreticidir. O nedenle aldığımız oyunculardan, izledikleri programlara, okudukları kitaplara dikkat etmeliyiz. İyi de çocukların öldürüldüğü, istismara uğradığı, ucuz iş gücü olarak kullanıldığı, yetişkin olmadan gelin olduğu koşullarda utanmıyor musun bunları yazmaya diyebilirsiniz. Evet, utanıyorum. Yerin dibine batacak kadar utanıyorum nesillerin geleceksiz bırakılmasından, onurlu nesilleri yetiştirecek eğitim emekçilerinin işlerinden edilmesinden, onlara insani bir yaşamın nasıl olacağını gösteren kitapları yazarların duvarlar arkasında olmasından, farklı dillerde yayın yapan çizgi film kanallarına bile tahammül edilemiyor olmasından. Evet utanıyorum. Her şeyden utanıyorum hem de. Ama umudun bittiği yerde utancın kronikleşeceğini de biliyorum. Elbet, her gecenin bir sabahı olduğunu da biliyorum. En

Çaresiz olduėum zamanda, umut sol yanımdan fısıldıyor. “Bitmedi sűrűyor o kavga ve sűrecek, yeryűzű aŐkın yűzű oluncaya dek.” Bu mısranın her Őeyi deėiŐtirenini biliyorum. Yine biliyorum ki, hayatı geriye doėru yűnlendiremezsin. Her Őey bizlerde baŐlıyor, bizlerde bitiyor. İnsanlıėın umudu olacak nesilleri yaratma gűcű bizim elimizde. Nazım’ın dediėi gibi, “ocuklar dűnyayı alacak elimizden.” Bu kaçınılmaz, gelecek onların elinde. Onların nasıl bir dűnya kuracaėını belirlemek de bizim elimizde. Aėaç kesen deėil, űlűmsűz aėaçlar dikecek olan onlar. Gűzelim dűnyayı, olanca pislikleriyle kirleten deėil, allı pullu bir balon gibi, kendilerinden sonra ki çocuklara bırakacak nesiller. O halde nasıl bitiriyoruz?

Gűzel gűnler gűreceėiz çocuklar, gűneŐli gűzel gűnler.

Sıradanlığa Şaşırmak Mmkün mü Sizce?

Elif Emir Öksüz

elifemiroksuz@gmail.com

33. Sayı, Kasım 2016

Selamlar Dostlar,

Kaç yüz tane can sıkıcı olay yaşadık bugüne kadar, onlarcasını burada anlattık. Engellilere bebek muamelesi yapan sokaktaki insandan tutun da, dersinde engelli öğrenci istemeyen profesöre kadar bir sürü şahıs, bir sürü can sıkıcı hadise yaşadık, paylaştık. Bu ay bir değişiklik yapıp şaşırtıcı derecede olumlu bir deneyimimi sizlerle paylaşmak istiyorum. Aslında beni şaşırtan tek şey her şeyin sıradan olması, normal seyirinde izlemesi.

Geçtiğimiz Temmuz ayında Ohio Psikolojik Danışma Derneği bir duyuru yapıp “Geleceğin Liderleri” programı için başvuruları almaya başladıklarını bildirdi. Psikolojik danışma alanında bir liderlik okulu gibi düşünebilirsiniz bu programı. Bir yıllık bir deneyim. Potansiyel gördükleri çaylakları iyi liderlerle eşleştiriyorlar, işi öğrensinler diye. Neyse işte, ben de başvurumu yaptım. Doktora düzeyinde tüm Ohio çapında sadece bir öğrenci seçilecekti. Seçilme şansımı etkilemesinden korktuğum için, online başvuruda görmediğimi hiç çaktırmadım. Tırnak içinde normal bir öğrenci olarak başvurumu yaptım.

Bir ay kadar sonra seçildiğimi öğrendim, daha sonra da süreç boyunca yapmam gerekenleri. Yapmam gereken şeylerden biri Kasım ayında yapılacak konferansa gidip orada gönüllü öğrenci olarak çalışmak ve bazı toplantılara katılmakmış. Ben bu konferansa daha önceki yıllarda katılmıştım. Beni neyin beklediğini az çok tahmin edebiliyordum. Size de biraz aktarayım. Ortalama bin beş yüz kişinin katıldığı, farklı salonlarda aynı anda ondan fazla oturumun gerçekleştiği, etrafın bir sürü üniversite

profesörü ile dolu olduğu, körler için hiçbir uyarılama olmadığı ve çok büyük ihtimal ortamdaki tek körün ben olduğum bir mesleki konferans. Nasıl, içiniz açıldı mı?

Gönüllü çalışanlar genelde konferans ücreti ödemiyorlar. Fakat bugüne kadar hiç cesaret edip gönüllü çalışmadım. O kalabalığın içinde kendimi ancak idare edebildiğim için, başka bir sorumluluk almaktan hep kaçındım. Fakat bu sefer kaçacak yerim kalmadı. Bir anlamda bunu yapmaya mecburdum. Konferans kaydını yaparken hangi saatler arasında çalışmak istediğimi belirtmem gerekiyordu. Biraz daha sakin olur düşüncesiyle, konferans öncesi günü ve ilk gün akşamındaki bir zaman dilimini seçtim. Organizasyonu yapana da küçük bir not düştüm: “Körüm, mürekkep baskı okuyamıyorum, fakat bilgisayar ve iletişim işlerinde iyiyimdir. Lütfen uygun bir görev verin”. Sonra başladım düşünmeye. Nasıl bir cevap gelebilir acaba diye. Bizim sana uygun bir işimiz yok, ya da biz sana yine de ücretsiz kayıt hakkı verelim ama senin bir görev yapmana gerek yok gibi cevaplar bekliyordum.

Sonra beni çok şaşırtan bir cevap aldım. “Elif, kaydın onaylandı. Seni konferans öncesi günün 5 ile 9 arasına yazdım. O zaman sakin olur. Kayıt masasında gelenlere çantalarını verip hoş geldin diyeceksin. Umarım bu sana yardımcı olur.” İnanamadım. Her şey bu kadar kolay mı olmuştu yani? Sanırım evet. Konferansa gidince bir arkadaşımın benimle birlikte etrafta bir tur atmasını ve nerede ne olduğunu söylemesini rica ettim. Eğer arkadaşım olmasaydı, orada çalışan bir gönüllüden ya da otel personelinden bunu isteyecektim. Hepsini on iki salon ve üç farklı girişi olan mekânı öğrenmem on dakika sürmedi bile. Saat geldiğinde gönüllü koordinasyon odasına gittim. Birlikte geldiğim arkadaşım da aynı zamanda gönüllü olacaktı. Bizi bir oturma kapı görevlisi yaptılar. Oturma saat yedide başlayacaktı. Beşten yediye kadar boş durmak olur mu? Dört kişi ortama dağ gibi bir çanta yığını alıp oturduk; hani şu konferanslarda kumaş bir çanta verirler, içinden broşürler, program, kalem falan çıkar ya işte onlardan. Üreticiden gelen çantaların içine baskıdan gelen farklı broşürlerden birer tane doldurmaya başladık. İki saat boyunca, bin beş yüzden fazla çantayı tek tek açıp, içlerine kâğıtları koyup büyük karton kutulara yerleştirdik. Çantalar ertesi günkü kalabalığa hazır hale geldiğinde kollarımda derman kalmamıştı ama diğer görev yerimize gitmek gerekiyordu. Bu sefer de salonda kapı görevlisi olacaktık ve gelen

herkesin isimliğinde yer alan barkodu minik bir alete okutmamız gerekiyordu. Bir elimde bastonum, bir elimde barkod okuyucu ile kapıda dikilip gelenlerin kayıtlarını almaya başladım. Kolay olmadı elbette. Barkod okuyucu pek hassas değildi, tam barkoda tutmam gerekiyordu. Nerede bende o göz. Siz barkodunuzu tutuverin diyordum, oluyordu. Kimse için sorun olmadı. Diğer görevli arkadaş da daha görme gerektiren işlerle ilgilendi. Odaya su getiren otel görevlisinin barkodunu bulup okutmaya çalışmak dışında bir vukuatım olmadı.

Bu deneyimin tamamından çok hoşlandım. Öncelikle kayıt sırasında dışlanmadığım için çok mutlu oldum ve her şeye pozitif başladım. Sonrasında görevli odasında, “ama sen nasıl yapacaksın ki” gibi sorulara da maruz kalmadığım için çok mutlu oldum. Salonların, çıkış kapılarının ve tuvaletlerin yerini öğrenmek bana müthiş bir özgürlük ve özgüven sağladı. Bunu herkese tavsiye ederim. Etkinliğiniz yalnızca bir gün bile olsa, öğrenin. Bir günü nasıl olsa hallederim ya diye düşünmeyin. Bütün bunlara ek olarak kendimi işe yaramış hissetmek ve birilerine körlerin de işe yaradığını göstermek bana inanılmaz bir haz verdi. Elimde bastonumla kapıda dernek başkanını karşılayıp barkodunu bulamamaktan zevk aldım. Hani insanlar hep engellilere yardım ediyorlar ya, işte bir nevi durumu biraz tersine çevirmek oldu bu. Orada ben ve arkadaşım salon sorumlusuyduk ve ihtiyacı olanlara yardım etmek bizim görevimizdi. Kim bilir belki de en azından bir kişinin engelliler hakkındaki düşüncelerinin değişmesine aracılık etmişimdir. Herkesin yapabileceği, içinde bulunduğu topluluğa sunabileceği elbette bir şeyler vardır. Yeter ki siz olaya insanları dâhil etmek için bakın, dışlamak için değil.

Teşekkürler Ohio Counseling Association.

Erişilebilir Formattaki Kitapların Uluslararası Paylaşımı Artık Hayal Değil, Gerçek

Faruk Demir

fardem35@gmail.com

33. Sayı, Kasım 2016

Değerli okuyucular,

Uluslararası körler camiası, geçtiğimiz ay Marakeş Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinin heyecanını yaşıyor. "Marakeş Anlaşması da ne?" dediğinizi duyar gibiyim, zira anlaşma ülkemizde pek bilinmiyor, dolayısıyla da büyük yankı uyandırmadı. İsterseniz gelin önce bu konuyla ilgili çevirdiğim haberi okuyup bilgilenelim, sonra da bu anlaşmanın bize olan etkilerini tartışalım.

Marakeş Anlaşması, 20 ülke için gerçek oluyor

Vision Australia ve Kanada'da CNIB, kısa bir süre önce 20 ülkede yürürlüğe giren Marakeş Anlaşması kapsamında ilk kitap değiş tokuşunu gerçekleştirdi. Kitapların ve diğer materyallerin erişilebilir formatlarda uluslararası paylaşımını mümkün kılan Marakeş Anlaşması, Kanada'nın geçtiğimiz Haziran'da anlaşmayı onayladıktan sonra, anlaşmanın geçerli olabilmesi için gereken 20 ülkeye yaptığı baskılar sonucu 30 Eylül'de yürürlüğe girdi. Anlaşmayı 80'in üzerinde ülke imzalamış olmasına rağmen an itibariyle sadece 22 ülke onaylamış durumda. Bu ülkeler Arjantin, Avustralya, Birleşik Arap Emirlikleri, Brezilya, Kanada, Ekvador, El Salvador, Guatemala, Güney Kore, Hindistan, İsrail, Kuzey Kore, Mali, Meksika, Moğolistan, Paraguay, Peru, Saint Vincent ve Grenadinler (15 Aralık'tan itibaren), Singapur, Şili, Tunus (7 Aralık'tan itibaren) ve Uruguay. Anlaşma onaylandığı ülkelerde üç ayın ardından yürürlüğe giriyor. Anlaşma Amerika Birleşik Devletleri'nde körler ve diğer organizasyonlar tarafından geniş çapta destek gördüğü halde, anlaşmayı kabul ettirme yönünde harcanan çabalar ABD Senatosunda uzun süredir savsaklanıyor.

Ülkemizdeki Güncel Durum

Ülkemize dönecek olursak aslında Türkiye, anlaşmayı 1 Kasım 2013 tarihinde imzalamış. Anlaşmayı 80 ülkeden henüz sadece 22 tanesinin onayladığını göz önünde bulundurursak Türkiye'nin uzun süre onaylamayacağını söylemek henüz erken gibi görünüyor. Yayıncılar ve yazarlar anlaşmaya yanaşmak istemediklerinden anlaşma ülkelerinin tümünün anlaşmayı onaylaması zaman alacak. Yayıncıların ve yazarların bu anlaşmaya direnmesi gayet doğal, zira eserleri sınır dışına çıkıp belki de art niyetli kişiler tarafından internet ortamlarında paylaşılacak. Korkuları yersiz değil. Fakat birtakım kötü niyetli insanların olduğu varsayımıyla, kişilerin bilgiye erişim hakkı engellenemez. Er ya da geç herkesin bunu anlaması gerekiyor. Bu durum anlaşıldığında anlaşmayı onaylayan ülkelerin sayısı çığ gibi büyüyecektir

Peki bu anlaşma bizim ve dünyanın geri kalanı için neden önemli?

Anlaşmayla amaçlanan en önemli şey, kitapların erişilebilir formatlarda tekrar tekrar çoğaltılmasını önlemek. Bu anlaşmanın onaylanması halinde anlaşmayı onaylayan, dünyadaki görme engelliler yararına çalışan tüm kütüphaneler ülkelerin telif hakkı yasalarına takılmadan kitap alışverişinde bulunabilecekler. Biz Türkiye'de yaşayan körler olarak bu anlaşmanın yararını daha çok diğer yabancı dillerde, özellikle İngilizcede yazılmış eserlerde gözlemleyeceğiz. Belki de anlaşmanın bize en büyük getirisi, uygun fiyatlı Braille ekranların haberini de aldığımız bu dönemde, Braille ekranlarda okunmak ve Braille yazıcılarla bastırılmak için özel hazırlanmış BRF formatındaki binlerce esere kolayca ulaşabilecek olmamız. Yabancı bir dil öğrendiğinizi düşünün. Marakeş Anlaşmasıyla öğrendiğiniz dili konuşan ülkelerin kütüphanelerinden, erişilebilir formatta kitap alıp bu kitapları ister e-kitap olarak, isterseniz de Braille ekranlarla okuyabileceksiniz.

Bu anlaşma bize sunacağı getiriler ve sağlayacağı yeni olanaklar itibarıyla, yukarıda da bahsettiğim sebeplerden dolayı beni çok heyecanlandırıyor. Umarım bu sadece bir

başlangıç olur ve bir gün, çok yakında geleceğini umut ettiğim bir zamanda, yayınlanmış tüm kitapları ister Braille, ister metin, ister insan sesi formatında olsun her şekilde okuyabiliriz. Herkese erişilebilir kitaplarla dolu günler diliyorum.

Kaynaklar:

<http://www.blindbargains.com/bargains.php?m=15992>

http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?treaty_id=843

<http://www.visionaustralia.org/about-us/news-and-media/latest-news/news/2016/09/29/australia-and-canada-exchange-first-books-under-the-marrakesh-treaty>

WeWALK: Yürüyoruz Gündüz Gece

Kürşat Ceylan ve Gamze Sofuoğlu

kursat.ceylan@yga.org.tr

gamze.sofuoglu@yga.org.tr

33. Sayı, Kasım 2016

Merhaba değerli EEEH okurları. Bu yazıyı bu sefer bir misafir yazarımız Kürşat Ceylan'la birlikte hazırladık. İstedik ki medyada ve sosyal medyada bolca duyduğunuz WeWALK akıllı baston projesinin çıkış hikâyesini herkesle paylaşalım. Bunun için biraz geriye gideceğiz.

Bildiğiniz gibi Hayal Ortağım projesi YGA ve Turkcell'in işbirliğiyle hayata geçiyor ve her yıl hem var olan özellikler geliştiriliyor, hem de yepyeni özellikler ekleniyor. Fakat bu özellikleri eklerken tek başımıza karar vermiyoruz. Hayal Ortağımın bir danışma kurulu var ve üç ayda bir bu kurul Kerim Selim Altınok'un ev sahipliğinde toplanıp Hayal Ortağımın gelecek vizyonunu oluşturmaya çalışıyor. Yalnız, zaman içerisinde bizim bu kurulun dışında da tüm Türkiye'den insanların birlikte düşünüp yeni fikirler geliştirmesine ihtiyacımız olduğunu düşündük ve bunun sonucunda bir hackathon fikri doğdu.

Hackathonlar farklı disiplinlerden insanların bir araya gelerek kısıtlı zamanda hiç uyumadan belli bir konu üzerine teknolojik çözümler getirmesini amaçlayan organizasyonlara deniliyor. Şu ana kadar dünyada yapılan hackathonlar akıllı ev sistemleri, finansal çözümler, akıllı şehirler gibi konular üzerine hayata geçirilmişken, biz ilk defa görme engelli teknolojilerini geliştirmek için de bir hackathon olabilir dedik ve Vestel'in desteğiyle 7 Mayıs 2016 günü onlarca üniversite öğrencisinin katılımıyla 24 saatlik hackathonumuz başladı.

Hackathon sonunda "engelleri algılayan gözlük" projesiyle birinci olan grup YGA'lı mühendislerle 3 aylık yoğun bir fikir olgunlaştırma ve konsept tasarım geliştirme

sürecine girdi. Bu aşamada dünyada görme engelliler için geliştirilen ve birçoğu hala fikir ya da proje aşamasında olan çalışmalar incelendi, asıl ihtiyacın ne olduğu üzerine araştırmalar yapıldı. Burada aslında yapmaya çalıştığımız şey, üzerine çalışacağımız teknolojinin çerçevesini çizebilmektir ve bunun için 3 tane kriter etrafında buluştuk. Yani, gözlük ya da başka bir cihaz, her ne yaparsak yapalım bu 3 kriteri mutlaka barındırmalıydı:

1. Yapacağımız cihaz görme engellilerin hareket özgürlüğünü artıracak bir teknoloji olmalıydı.
2. Fiyat erişilebilirliği sağlanmalıydı. Görme engelliler için geliştirilen teknolojilere baktığımızda, neredeyse hepsinin çok yüksek fiyatları sebebiyle görmeyenler tarafından kolay erişilemez durumda olduklarını fark ettik. Üzerinde sadece sensörü olan bir baston bile 3500 TL'ye satılıyorsa, bizim yapacağımız cihaz mutlaka çok daha ucuz olmalıydı.
3. Kolay kullanılabilirdi. Yani görme engelli kişinin kolayca alılabileceği, rahatça yanında taşıyabileceği bir cihaz olmalıydı.

Bu üç kritere dönüp baktığımızda, yapmamız gereken şeyin görme engelinin zaten hayatında olan ve çok alışkın olduğu bastonu akıllı bir baston olarak tasarlamak olduğunu fark ettik.

Bunun üzerine teknik çalışmalar başladı ve 9 Eylül tarihine kadar hayal ettiğimiz fikrin ufak bir uygulaması olan akıllı bastonun bir demosu hazırlandı.

Şimdi ise WeWALK projesi Vestel mühendisleriyle hayal ettiğimiz çok daha ötesinde bir geliştirme ve üretim sürecinde.

Peki, nedir bu WeWALK?

WeWALK görme engelliler için tasarlanmış akıllı bir bastondur ve kullanıcıya üç önemli özellik sunar.

İlki, göğüs ve baş hizasındaki engelleri algılar ve kullanıcıyı uyarır. İkincisi, telefonla etkileşime geçerek baston üzerinden telefonun kontrol edilebilmesini sağlar. Üçüncüsü ise, tüm mobil uygulamaların entegre olabilmesi için açık bir platform olarak tasarlanmıştır.

WeWALK şu anda Arıkovani isimli kitlesele fonlama platformunda destek topluyor ve hedef 500.000 TL. Siz de destek olun, bu hayali birlikte hayata geçirelim.

<https://arikovani.com/projeler/akilli-baston/detay>

Koruyorum Diye Yaratılan Finansal Engeller

Engin Yılmaz

engin_yilmaz@yahoo.com

33. Sayı, Kasım 2016

İlk ve ortaokul yılları... O dönem körler okulunda yatılı olarak bulunuyoruz. Öğle ve özellikle akşam yemeklerinin nasıl olduğunu sanırım birçok okuyucu tahmin eder. Tabii insanın canı bakkala gitmek, farklı şeyler almak istiyor. Yasak, diyor öğretmenler yasak. Neden? Ya başınıza bir şey gelirse, ya dışarı çıktığınızda kaza yaparsanız biz ne yaparız. Aslında sizi koruyoruz. Elimize öğrenmemiz için baston vermeyen ve aynı koridorlarda volta atmamızı seyredenler bizi koruyorlarmış. Esas derdin kendi başlarının ağrımaması olduysa, aramızda kalsın, aman kimseler duymasın.

Sonra büyüyoruz, lise üniversite yılları geliyor. Arkadaşlarınız gibi siz de spor yapmak için bir salona yazılayım diyorsunuz. Başta her şey yolundayken, bir anda kerameti kendinden menkul bir yetkili bitiveriyor başınızda, "Refakatçi olmadan giremezsiniz".

"Neden"?

"Eee ya bir yere çarparsanız, ya başınıza bir şey gelirse, burası sizin için güvenli değil. Biz sizi koruyoruz".

Şimdi kim uğraşacak sürekli onunla değil mi ya, bir yere falan çarpar, hastane masrafı, merkezin prestiji uğraş dur. Şişit aramızda!

Sonra seyahat etmek istiyorsunuz, uçakla daha hızlı olur diye gidiyorsunuz havaalanına. Bir de ne görüyorsunuz? Refakatçisiz uçamazsınız. Neyse zar zor aştık bu sorunu son yıllarda. Sonra bir bakıyorsunuz, başka bir yolcuya zimmetliyorlar size. Onu da büyük mücadelelerle aşıyoruz, derken sizi zorla cam kenarına oturtuyorlar veya iki engelli uçağa bindiyseniz yan yana oturmanıza izin vermiyorlar bazıları. Tüm bunların ortak bir nedeni var: "Kaza olursa, uçağı boşaltırken bizi korumak". Her şey bizler için

aslında. Sakın bir kaza olursa, tazminattan yırtmak olmasın gerçek sebep? Aman orasını karıştırmayın sakın. Hava yolları bizi koruyor.

Ve bu yazıya konu olan bankalar, noterler, benzer alanlar. Okulunuz bitiyor, bir iş sahibi oluyorsunuz, 18 yaşını dolduruyorsunuz, normalde hukuki olarak yetişkin bir birey kabul ediliyorsunuz, ama maaşınızı alacağınız bankaya gittiğinizde görevlinin şaşkın bakış ve muamelesine uğramaktan kurtulamıyorsunuz.

“Yalnız mı geldiniz?”

“Hiç mi yazamıyorsunuz?”

“Yanınızda kimse yok mu?”

“Bu şekilde size hesap açamayız.”

Neden diye sorduğunuzda yanıt yine aynı.

“Bunu sizi korumak için yapıyoruz? Ya sizi dolandırırsak”.

Gerçek maksat, kendilerine karşı açılacak olası davalarda kurumu korumak. Aman ha çaktırmayın.

En son benzer olayı Finans Bankta yaşadım. Hani sürekli reklamları çıkıyor ya, Qnb ile birleştik gücümüze güç kattık, tabelamıza renk kattık diyen, işte o.

Belli ki tabelaları renklenmiş, ama farklı renklerin ihtiyaçlarına karşı hala siyah beyaz kalmışlar.

Bir vesileyle kendilerinden hesap açtırmam gerekti. Önce bulunduğum kuruma gelen yetkili risk alamadı, beni banka şubesine gönderdi. Orada kamera kaydı yapıp hesabımı açacaklarını belirttiler. Bu da bir ayrımcılıktı, çünkü yanımdaki herkesin hesabı açıldı. Yine de kabul edip şubeye gittim bir hafta sonrasında.

Oradaki muamele ise şaşırtmadı beni. “Hiç mi yazamıyorsunuz” dedi görevli. Benden sözleşmeyi aldım onaylıyorum tarzı bir şeyi elle Latin harfleriyle yazmam isteniyordu. Siz yazın ben altını imzalayayım dediğimde, “Olmaz, iş akdimiz feshedilir” karşılığını aldım. Peki, alternatif ne diye sorduğumda, “Ya noter, ya iki tanık” cevabı geldi.

Sonuç ne dersenez, elbette kabul etmedim bu teklifi, iş hukuk birimlerine gitti. Onlardan bana hesap açmayacaklarına ilişkin bir yazı istedim ve günlük hayatta kullanmadığım el yazısıyla bir şey yazmayacağımı belirttim. Neler yapabileceğimize ilişkin de bir kaç öneri sundum. Ses imzası kullanabilirlerdi ve istedikleri beyanı söyleyebilirdim. Aynı biçimde süreci kamera kaydına alabilirlerdi. Ya da bana sms, mail gibi bir yolla sözleşmeyi gönderebilirler ve ben bunu onayladığımı onlara aynı sms veya iletiye yanıt vererek beyan edebilirdim. Düşünsenize, bankalar internet bankacılığında veya bir ödeme yaparken, size bir sms ile şifre gönderiyor ve bu şifreyi yazmanızı takiben işleminizi onaylıyorlarken, aynı yolu körlerin el yazısına alternatif olarak kullanma isteklerini hemen reddediyorlar. Bir de dilerlerse istedikleri yazıyı Braille olarak yazıp imzalayabileceğimi de ekledim. Maalesef şimdilik bu önerilerin herhangi biri kabul görmedi ve görmüyor.

Aslında BDDK yönetmeliğindeki ifade açık: Bankalar tüketicilerden sözleşmeyi onayladıklarını yazmalarını isteyebilir diyor. El yazısıyla yazarlar diye bir ibare yok. Ayrıca onaylanmış sözleşmelerin kalıcı bir veri saklama aygıtında saklanması gerektiği de belirtiliyor. Ama bankalar ve finans kurumları, bu ibarelere bakmadan, süreci işlerine geldiği gibi yorumluyor, tek yolun el yazısı olduğunu dayatıyor. İşte sağlamcı bakış açısı böyle bir şey. Tek yol, tek doğru yol benim yolum. Braille bir yazı sistemi olarak kabul edilmiyor. Teknoloji uygulanmıyor ve gayet keyfi olarak herhangi bir finans işlemini tek başınıza yapabilmeye izin verilmiyor. Sebep çok açık: “Bizi korumak”. Bankalar kendi görevlilerine güvenmiyor, ya sizi dolandırırız, diyor, ama benden sokaktan bulduğum alelade bir vatandaşın tanıklığına güvenmemi istiyor ve böyle yaparsam işlemi tamamlıyor.

Tüm bu süreci Facebook hesabımda paylaştım ki, ne göreyim. O kadar çok kör, benzer muamelelere maruz kalmışlar ki, hepsinde, ya hesapları açılmamış, ya kredileri

verilmemiş ve mecburen bankanın dayatmasını kabul etmek zorunda kalmışlar. Kimileri etmemiş ve bankayı razı edebilmiş, ama aynı bankanın bir şubesi süreci engellilerin istediği biçimde tamamlarken, başka bir şubesi her türlü zorluğu çıkarmaya devam etmiş. Bu konuda yasalar, yönetmelikler çıktı, ama değişen bir şey yok: kurumsal genler halen bir körü adamdan saymıyor, okuma yazma bilmeyen biri olarak kabul ediyor ve birisi olmadan tek başına işlem yaptırmıyor. Güya tanık istenmiyor bankalarda artık, ama bu sefer de, el yazısı mecburiyeti olduğundan, tanık istenmemesinin bir anlamı kalmıyor.

Facebook yorumlarında bazı arkadaşlarımız diyorlar ki, el yazısını öğrenip yazmalıyız. Hatta bir kısım arkadaşımız bildikleri kadarıyla yazmışlar da. Olayı bu noktadan algılasak, ben de yarım yamalak yazabilirim. Ancak böyle bir şeyi kabul ettiğimizde, aslında günlük pratiğimizde yer almayan sağlamcı doğruyu kabul ediyoruz. Tek doğru yazının tırnak içinde normal diye addedilen Latin harflerin kâğıda kalemle yazılması olduğunu benimsiyoruz. Buna birçok alternatif varken, daha sonra kendi okuyamadığımız bir şeyi elle yazmaya razı gelmiş oluyoruz. İşaret dili kullanan bir engelliye zorla konuşturmaya çalışıp sözleşmeyi kabul ediyorum dedirtmekten bunun hiç bir farkı yok. Yine aynı noktaya varıyoruz, bir hedefe ulaşmanın bin bir yolu olduğu halde, tek yolu doğru ve normal, diğerlerini yanlış ve anormal kabul etmiş oluyoruz.

İş noterlere geldiğinde, durum daha da geride. Noterler yasınının 73 ve 75. maddeleri görme engellilerin dilerlerse tek başına noter işlemlerini yapabileceğini açıkça belirttiği halde onlar körlerin okuma yazma bilmediklerini öne sürerek, okuma yazma bilmeyenler için kullandıkları 87. maddeyi bizler için işletiyor. Yine sağlamcı bakış açısı, tek ve normal yazı mürekkep baskılı olandır anlayışı. Bilgisayar ortamı, Braille ve diğer alternatifler alternatif değil onlar için. Neden ise yine bizi korumak, öyle ya, noter görevlileri bizi aldatabilir, ama sokaktan bulduğumuz iki vatandaş asla. Hakiki sebebin, kendi paçalarını kurtarmak olduğunu ise, aman açık etmeyin.

Bu yıl ki festivalimizde, noterler birliğine yönelik olarak, üzerinde hem Latin hem Braille alfabetiyle aşağıdaki ibare yazan bir dilekçe hazırladık:

“Noterler birliğine

Mevcut mevzuat ve teknolojiye rağmen krleri tanığa zorlamak ağ dışılıktır.”

Bu dilekçeyi şu ana dek yüzlerce kişi imzaladı. Ve dileyenler için Aralık ayına dek GETEM’de basmaya devam ediyoruz. nemi sembolik: zerinde hem Latin hem Braille alfabesiyle aynı metni basmayı biz bile başarabiliyorsak, noter ve bankaların keyfi tutumu kabul edilemez.

Aslında bu ay bir şey yazamayacaktım ki, Finans Bank vakasını yaşadım değerli dostlar. Benzer olayları EEEH dergi satırlarına taşımazsam, tarihe not dşemezdim diye düşündüm Burak’ın da teşvikiyle. Nasıl bitirmeliyim bu yazıyı bilemiyorum. şöyle söyleyeyim en iyisi: Siz siz olun, önce sizi korumak isteyenleri sorgulayın.

İçimdeki İsyân

Gülcan Altun

guleycane@gmail.com

33. Sayı, Kasım 2016

Hayatı bana göre baş döndürücü bir hızla yaşayan, birçok kimliği kendinde birleştirebilen ve tüm bu kimliklere zaman bulabilen kimselere hayranım. Mesela Elif, mesela Deniz. Bizim derginin editörlüğünü yapıyorlar. Yazar olarak müthiş nitelikli yazılar ortaya koyuyorlar, evliler ve dolayısıyla ev kadını olmak kimliğinin ve bununla birlikte bir evin yükümlülüğünün de hakkını veriyorlardır eminim. Doktora yapıyorlar ve bunun onlara yüklediği derstir, tezdır, okumaktır, araştırmaktır vs bir sürü şey var diye tahmin ediyorum. Bunun yanı sıra buldukları üniversitelerde derslere de giriyorlar diye biliyorum okutman olarak. Tüm bunlardan başka engellilikle ilgili birtakım organizasyonlara da zaman ayırıyorlar.

Ben zamanı kullanmayı mı bilmiyorum? Rahatıma çok mu düşkünüm? Ya da ne bileyim fazla mı ağır aksak çalışıyorum nedir? Hiçbir şeye yetişemiyorum. Raporlu ve evde olduğum halde ne bir kitap okuyor, ne bir film izliyorum. Bırakın onları doğru dürüst bir makale ya da haber bile okumuyorum. Hatta bu ayın sayısına yazı bile yazamadım. Bu nedenle bir süre önce yazdığım ve o zaman bir köşeye attığım yazımı sunuyorum sizlere.

Yaşamım boyunca özendiğim insanlar olmuştur benim. Hele hele şimdilerde zehir gibi aktif genç arkadaşları görünce çok özeniyorum. Özellikle bu dergideki arkadaşların yazdıkları kimi yazıları okuyunca ya bağımsız hareketim olmadığı için benim yaşam deneyiminin onlara nazaran çok daha az olması sebebiyle onlar kadar sağlam temellere dayanan yazılar çıkartamıyorum diye düşünüyorum ya da yaşadığım veya gözlemlediğim olayları onlar kadar iyi değerlendirip yazıya dökemediğimi net bir şekilde görüyorum.

Neyse diyeceğim; bugün yaşadığım bir olay beni dumur etti tabiri caizse.

Daha önce karşılaşmadığım bir tavidir bu benim ve geçmiş sayılarda kimi yazar arkadaşların veya çevremdeki körlerden duyduğum türden bir hikâye olmasına karşın ne yapacağımı bilemedim.

Öğle yemeği sonrası işyerime geldim ve henüz masama oturdum ki yanımdaki bilgi işlem odasından çok eskilerden tanıdığım, benim çocukluğumu, gözlerimi kaybetme sürecimi bilen, annemle babamın iş arkadaşı bir amca çıkıverdi.

Gerçi ben kendisini sesinden çıkartamadım. Çünkü sanırım gırtlakla ilgili bir rahatsızlığı var ve sesi benim onu tanıdığım zamanlara nazaran hayli değişmiş ve sesi hırıltıyla perdelenmiş. Ancak adını söylediğinde onu hatırladım.

Adını öğrenince hemen ayağa kalktım. El sıkıştık. Hal hatır sorma faslı geçti. Annem ve babam üzerine çok kısa bir sohbet derken tüm bunlar aramızda birkaç dakikalık bir hasbihâl geliştirdi sadece.

Tam bu esnada gelen çaycıdan kendime ve amcaya birer çay istedim. Bilgi İşlem'deki abi bizim amcaya çayı söylemiş. Bu sebeple benim yanımda çay almadı ama çaycı benim çayımı onun yanında masama bıraktı.

Bir anda amcanın şeker kabını yırttığını duydum ama safım ya anlam veremedim. Daha önce hiç böyle bir olayla karşılaşmadım ki bileyim?

Amcanın şekerini attım demesiyle dumur oldum. Ne diyeceğimi bilemedim. Ağzımdan gayri ihtiyari, yarım ağız bir "sağ ol" çıkıverdi istemsizce.

İyi de ben çayıma hiç şeker atmam ki. Çünkü ben çayı şekersiz içerim.

E be amca dedim içimden. Hiç değilse bir sormak nezaketini gösterseydin. Daha önce çayıma şeker atmak isteyenler oldu ama hiçbiri bu kadar fütursuz değildi. Sorarlardı ve ben de şekersiz içtiğimi söyleyince bırakırlardı.

Peki, başka bir tepki veremez miydim? Yaşadığım olayları toplumun bize dayattıklarını fazlasıyla içselleştirdiğim için bir engelli gözüyle algılayamıyor muyum artık acaba?

Üstelik titizliği takıntı haline getirmiş, bu nedenle psikiyatr doktorun verdiği ilacın bile kar etmediği biriyim ben.

Yani amcanın bu tavrı hiç de üzerine vazife değilken, bana dair hiçbir şey bilmezken böyle bir davranışı kendinde hak görmesi ayrı dava. Bir de içimi kaldırdı. Af edersiniz ama ben ne bileyim amcanın bu olaydan az önce tuvalete gitmediğini, bir de ellerini yıkamak zahmetinde bulunmadığını. Kim sana veriyor benim şekerimin kâğıdını açıp içine atma hakkını. Iyh!h!

Sonuç; ben o çayı içemedim. Çaycıdan yeni çay istedim. Bu olayda yaşamımda bir ilk olarak kayıtlara geçti. Dilerim bir daha ikincisini yaşamam. Yaşasam bile uyanık olup erken müdahale edip nezaketi bir kenara atıp haddini bildirebilirim insanlara. Yani demem o ki isyanımı içimden söküp dilime oturtabilirim. Yoksa ödeyeceğim çay paraları iki katına çıkacaktır. Yaşattığı psikolojik kabullenmezlik boğuntusu da cabası.

Jaws'a Sitem

Mürşide Ciğerlioğlu

mursidecigerlioglu@gmail.com

33. Sayı, Kasım 2016

Evde ve iş yerinde lisanslı Jaws kullanıcısıyım. Hayatımdaki birçok zorluğu Jaws ekran okuyucu program sayesinde aşıyorum. 2000 yılından beri ekran okuyucular ile bilgisayar kullanıyorum ve 2003 itibariyle kullandığım diğer ekran okuyucuyu terk edip tamamen Jaws ile bilgisayarı kullanmaya başladım. 2004- 2006 yılları arasında, birçok görmeyene Jaws aracılığıyla bilgisayar kullanmayı öğrettim.

2006 yılında dünyanın en önemli hava yollarından birinde çalışmaya başladım. Çalışmaya başladığım ilk bölüm, yaklaşık 500 kişinin bir arada çalıştığı bir çağrı merkeziydi. Burada sadece ben ve birkaç arkadaşım görme engelli olarak işe başlamıştık. Yöneticilerimiz, "telefonda sorulara hızlı ve doğru bilgi veremeyeceğimiz" gerekçesi ile bize hat açtırmak istemiyordu. Biz onlara, Jaws ekran okuyucunun kullanıcıya sağladığı kolaylıklardan uzun uzun söz ederek ve bizzat kullanımımızı göstererek bu işi bu program ile yapabileceğimize ikna ettik.

Durum tahminimizden de daha iyi sonuçlandı. Aramızdaki arkadaşlarımızdan bazıları 500 kişi içinde en çok çağrı karşılayanlar arasında ön sıralarda yer aldı. Buradaki çalışmamız, Türkiye'de birçok çağrı merkezinde görmeyenlerin istihdam edilmesinin yolunu açtı.

Bizim buradaki girişkenliğimizin temelinde yatan sebep, o zamana kadar Jaws ile birçok iş yapabildiğimizi görmüş olmamız ve bundan sonrada yapabileceğimize duyduğumuz inançtı. Neyse ki yanılmamıştık. Çağrı merkezinde 2 yıl çalıştıktan sonra, başka bir birime atamam oldu ve orada da çağrı merkezindeki gibi bir direniş ile karşılaştım. Ancak ısrarcı tutumum ve Jaws'ın beni mahcup etmemesi sayesinde, bu birimde de diğer gören arkadaşlarımla aynı işi yapabildim.

Fakat ben bu bölümde çalışmaya başladıktan iki yıl sonra, ünitemizde kullanılan program değiştirildi. Eski program daha metin tabanlı bir programken, yeni kullanılmaya başlanan program, daha renkli ve görsel içerikli bir programdı. "Bu defa kesin kullanamazsın" demelerine rağmen, neyse ki Jaws ileri düzey kullanıcısı olan bir arkadaşımın script desteği almama engel olmadılar ve Jaws'ın esnek yapısı ve script yazan değerli arkadaşım Engin Yılmaz'ın özverili çalışmaları sayesinde bu programı da diğer arkadaşlarım kadar etkin kullanabilmeyi başardım.

2012- 2016 yılları arasında bu programı Jaws 12 ve 15 versiyonları ile kullanıyordum. 2016 yılının başında tekrardan programda hızlandırmalar için script desteği almak istedim. Jaws 17 ile çalışmalara başladık. Ama bu defa benim için tam bir hayal kırıklığı oldu. Eski Jaws, bir önceki versiyonda hiç aksamadan okuduğu menüleri Jaws 17 ile neredeyse hiç görmemeye başladı. Bir okuduğu menüyü tekrar okutmaya çalıştığımda okumayıp sanki boş alanda geziyormuş gibi tepkiler vermesini gerçekten hiç anlayamıyorum.

Jaws programı biz görmeyenler için sadece sıradan bir yazılım programı değil. Bizlerin diğer kişiler gibi, belki de onlardan daha çok özgürleşmemizin yolunu açan, sosyal ve ekonomik hayata tam ve eşit katılıma olanak veren çok özel bir fırsat sağlayıcıdır. Jaws ve diğer ekran okuyucu programların daha etkin kullanılabilmesi için tüm yazılımcıların da daha özenli davranmaları gerektiğinin ve yasaların bunları zorunlu hale getirmesinin kaçınılmaz olduğunun da farkındayım. Ancak benim bu güne kadar sırtımı dayadığım Jaws'ın bu gün beni yalnız bırakıyor olmasına tahammül edemiyorum. Sanki bütün kazanımlarım elimden gidecekmiş gibi hissediyorum. Evet, ben bir yazılımcı değilim, teknolojiye de çok iyi anlamam. Ben sıradan basit bir kullanıcıyım. Fakat bu gün bir takım çalışmalarla artık insan yüzlerinin bile tanınıp betimlemesinin yapıldığı uygulamaların olduğunu da biliyorum. Bunları görünce altı üstü bir programda bir menünün okunamamasını gerçekten anlayıp kabul edemiyorum. Özetle Jaws'tan ve diğer ekran okuyucu program yazılımcılarından bizim için daha çok çalışmalarını bekliyorum.

Bu Yazı Görme Engelli Arkadaşınızdan

Oğuzhan Al

06aloguzhan@gmail.com

33. Sayı, Kasım 2016

Bu okuduğunuz yazı görme engelli biri tarafından yazılmıştır. Görme engelli olarak ben bu yazıyı bilgisayarımda yazdım. Görme engelli olan editörlerin denetiminden ve görme engelli olan diğer yazarların görüşlerinden sonra, görme engellilerin okuyabilmesi için görme engelli biri tarafından siteye yüklendi.

Evet değerli okur!

Sık sık sosyal medyada, toplum içerisinde ve hatta bilimsel bir alanda karşılaştığımız bir şeyden bahsediyorum. Bu öyle bir şey ki, sizin kişisel yeteneklerinizi, özelliklerinizi ve kapasitenizi yok sayan ve sadece engelli olmanızı öne çıkaran ve çıkardığı kalıbın içine istisnasız herkesi alan bir yok sayılma hareketi. Mutlaka rastlamışsınızdır. Medyada, sosyal medyada veya başka bir alanda bir engellinin yazmış olduğu yazı, söylemiş olduğu söz, yapmış olduğu çalışma, söylediği şarkı ve ortaya koyduğu bir yapıtın başına “görme engelli”, “ortopedik engelli”, “otizm hastası”(otizm bir hastalık değildir) veya “işitme engelli” diye sizin emeklerinizi, kişisel özelliklerinizi ve en önemlisi şahsınızı yok sayıp engelinizin bulunduğu kalıpta öne çıkarılmak.

Bazılarınız şimdiden rahatsız oldunuz değil mi? Peki neden rahatsızlık duyduunuz?

- Emeğinizin yok sayılması

Evet, emeğinizin yok sayılmasından bahsediyorum. Yaptığınız bir işin sırf görme engelli olduğunuz için küçümsenmesi veya yok sayılması başınıza gelmedi mi? Çevreniz tarafından başarınız alttan alta “bu görmüyor ya, buna imtiyaz tanımışlardır, kolaylık sağlamışlardır” seslerini hiç duymadınız mı? Zaten onlara farklı sınavlar, farklı uygulamalar veya farklı denetimler yapılmıyor mu?

- Engelinizin yaptığınız işin önüne konulması

Oldukça önemli bir konuda büyük bir başarı elde ettiniz. Bir ortamda sizin ortaya koyduğunuz yapıt üzerine konuşuluyor. Ancak üçüncü cümleden sonra iş sizin engelliliğinize geliyor ve oradan devam ediyor. Varsa yoksa sizin bu kötü durumdaki yaptıklarınız.

- Engelli olduğunuzun anlaşılması

Evet, biraz tersten düşünelim. Aramızda engelini saklayanlar yok mu? Engelli olduğu anlaşıldığında ortamdan uzaklaşan, kendini dış dünyaya kapatan veya engelinin ortaya çıkmasına sebep olan şeylere sinirlenen.

Gelelim yazının başlığından rahatsız olanlara, ya siz:

- Görme engelli olduğumu belirtmem

Bu başlıkta görme engelli olduğumu belirtmeme ne gerek vardı değil mi? Facebook'ta, Twitter'da ve diğer sosyal medya hesaplarında isimlerin yanında "görme engelli" yazanların amaçları ne olabilir? Bir radyo programında atılan bir istek mesajında, bir konuya, sayfaya atılan yorumda ve televizyon programlarında sorulan sorularda bu cümleyi hiç duymadınız mı? "Ben bir görme engellyim."

- Görme engelli olmamı kullanmam

Yazdığımız yazının, ürettiğimiz yapıtın, söylediğimiz sözün veya paylaştığımız bir şeyin başına neden "görme engellyim" kelime grubunu yerleştiriyoruz. Yapılan bir iş bölümünde neden bunu belirtiyoruz. Her hangi bir işten kaçmak, ayrıcalık ve ayrımcılık beklemek...

- Sadece engelli olduğum için sizi arkadaş sayabilme küstahlığında bulunmam

Engelli olmam diğer bir engelliyi benim neden kardeşim yapıyor? Ben neden sırf görme engelli olduğum için engelli ya da değil birilerini tanımadan onların kardeşi ya da arkadaşi oluyorum?

Hiçbir şeyden memnun olmuyorum değil mi? Gelin kapsamı biraz daha genişletelim:

Düşünün Facebook'ta dolaşırken bir yazı görüyorsunuz.

“Bu yazı çok değerli görme engelli arkadaşımızdan alıntıdır.”

Yazının içeriğine bakıyorsunuz. Engellilik ile sakatlık ile uzaktan yakından alakası yok. Peki, kişinin burada bunu yazmasındaki sebep veya amaç ne?

Bir engelli müzisyen kişinin müziği paylaşılırken “engelli müzisyen” ibaresini kim ne için koyuyor?

Birçok yerde alacağı hizmette görme engelli olduğunu belirtmesi, pazarlıkta ve indirimlerde bunu kullanmak istemesinin temel sebebi ne?

Az görmesi bulunan ve yanında birçok şeyi taşımasına rağmen en çok ihtiyaç duyduğu bastonu taşımayıp, “o bana yük olur” demek nereden kaynaklanıyor?

Yine engelli olan bir kişinin sanal olarak hareket ettiği dünyada engelliliğine ilişkin hiçbir belirti vermeyip, aksine bunu saklamak istemesinin sebepleri neler?

Bağımsız hareketten bahsedildiğinde “ben böyle rahatım” cümlesinin ailesel, kişisel ve sosyal sebepleri neler?

Engellilik bizim için ne? Bir kimlik, bir özellik, bir farklılık, bir eksiklik... Bunlardan hangisi veya hangileri?

Engelliliği saklamalı mıyız? Her yerde, her durumda belirtmeli miyiz? Bizim için sınır ne?

Engelli kelimesinin biz neresinde, ne şekildeyiz?

Neden kör, sakat veya topal kelimeleri beni rahatsız ediyor?

Ben ne kadar engelliyim ve ne kadar Oğuzhan?

Eğer aklınızda şimşekler çaktıysa, soruları okurken aklınızdan bir şeyler geçtiyse düşünme ve tartışma ortamını oluşturduk demektir. Soruları bir başka yazıda ele alacağımı söylerken isteyenler mail adresime kendi cevaplarını gönderebilirler.

Eşitlik Bulmacasında Son Sözler

Meral Sözen

meralsozen1@gmail.com

Sayı 33, Kasım 2016

“Düşünmek sessiz konuşmaktır”, diyor Platon. Sözcüklerle düşünürüz yani. İlk bakışta, sözcüklerimizin düşüncelerimizi yansıttığı sanılabilir, ancak daha önce olan, sözcüklerimizin düşüncelerimizi yarattığı gerçeğidir. Her insan bir kültürün içine doğar ve aynı zamanda doğal olarak bir dilin içine doğmuş olur ve o dil ile düşünmeye başlar, eşitlik meselesini analiz ederken, düşüncelerimizi hem yaratan hem de yansıtan bir gösterge olarak, dilden yola çıkıp, eşitsizliği ve onu var eden düşünce zeminini tahrip etmek istiyorum.

Kulaklarımızın çok aşına olduğu bazı kalıp ifadeler vardır, hayatın her alanında fazlaca bulunurlar, örneğin, “siyahi futbolcu” diye bir tamlama vardır, spor bültenlerinde, maç anlatımlarında yaygın olarak kullanılır bu ifade, siyahi olmanın futbolculukla ne gibi bir ilgisi olabilir? Ya da, “güzel oyuncu veya yakışıklı oyuncu” denmesinin ne gibi bir anlamı vardır? Güzel olup olmamanın oyunculukla hiçbir ilgisi yoktur. Ülke çapında yapılan bir şarkı yarışmasında, “bu yılki yarışmamıza katılan engelli adaylar da vardı” diye belirtmenin ne gereği vardır? Katılabildiğine göre, demek ki, - belki birkaç küçük düzenlemeyle - engelliler de katılabiliyormuş, katılabiliyormuş ki katılmış. Spordan sanata, eğitimden sosyal yaşama kadar her alana yapışıp kalmıştır bu ayrımcılığın sinsi izleri. Peki ya bir terör saldırısında ölenlerin, cinsiyetleri, sivil mi asker mi oldukları, dinleri, hatta mezheplerinin ne olduğu neyi değiştirir? Belirtildiğine göre, değiştiriyor demek ki bazı şeyleri, neyi değiştirdiği sorusunun cevabını size bırakıyorum...

Yaşayan bir varlık olarak dilde, gereksiz sözcük veya kullanımlara yer yoktur. İşlevi olmayan unsurlar dilde uzun süre yaşayamaz ve ortadan kalkar, yani dilin unsurları gereklilik prensibine göre varlıklarını sürdürürler, gerekli olan ise, belirtildiğinde bir şeyi değiştirecek olandır ve aynı zamanda özellikle vurgulanan şey, normalin dışında

olandır, beklenmedik olandır, tuhaf ve tehlikeli olandır. Örneğin bir bardağın üzerinde “dikkat sıcaktır” yazabilir ancak, “sıcak değildir, rahat rahat tutabilirsiniz” vb. yazılmaz. Bir yol işaretinde, “dikkat kaygan zemin” ifadesi bulunabilir, ancak, “zemin kaygan değildir, sorun yok rahat olun” diye belirtilmez, eğer biz hiçbir zaman dolaptan soğuk su içmeyen biriyssek, bir yaz günü, büfeden su alırken, “dışarıdan olsun” deriz, çünkü bu olağan olanın dışındadır. Olağan olanın ne olduğu ise tamamen yapay bir varsayımdır, bir başka referans noktasına göre verilmiş bir karardan ibarettir, gerçekliği yoktur yani, bardağın içindeki sıvının sıcak olduğu bile bir iddiadır yalnızca, “sıcak” derken insanın dayanabileceği sıcaklık aralığı kriter alınarak söylenir bu, aslında bardak sıcak ya da soğuk değildir, yalnızca 80 derecedir mesela, hepsi bu. Aynı bu şekilde doğada eşitlik ya da eşitsizlik diye bir şey yoktur, herşey kendine benzer ve kendine özdeştir, eşit olma ya da olmama durumu biz insanların üretilip yarattığı bir atıf, bir yüklemidir. Eğer şu an sahip olunan duyu organlarımızdan biri hiç var olmuş olmasaydı, örneğin görme duyusu hiçbir insanda var olmasaydı, insanlar bunun eksikliğini hisseder miydi? Böyle bir şeyin varlığından bile haberleri olmadığı için eksiklik veya rahatsızlık da hissetmezlerdi ve tüm yaşam alanları ona göre kurgulanarak gayet olağan bir yaşam tarzı sürdürülmüş olurdu. Bol bol ses olurdu büyük ihtimalle, şu an görüntü kirliliği denen şeyin yerini ses kirliliği alırdı, mesela mağazaların önünden her insan geçtiğinde, mağazanın ismini söyleyen sistemler olurdu tabelaların yerine...

Belki şu anda da bildiklerimizin dışında sahip olmadığımız bir duyu organı vardır, tabii hiç kimse buna sahip olmadığından şu an bunun nasıl bir duyu olabileceğiyle ilgili bir fikrimiz yok, eksikliğini de hissetmiyoruz ve doğal olarak gündemimizde de yok, böyle bir durumun olmadığını kim garanti edebilir? Belki bir başka gezegende pek çok yönden bize benzeyen ancak bu bizim sahip olmadığımız duyuya da sahip olan bir insan topluluğu yaşıyordur ve bu canlılar bizim gezegene, “engelliler gezegeni” adını vermiştir belki. Bizleri ibretle izliyorlardır, o duyu organına sahip olmadan işlerimizi nasıl yaptığımızı, nasıl çözümler bulduğumuzu, hem hayretle hem de acımayla izliyorlardır belki...

Görülebileceği gibi eşitsizlik durumu bir başka şeye göre, insan eliyle belirlenen yapay bir kavram sadece. Mesele çoğunluktan farklı olmaktan ibaret gibi duruyor. Sadece nüfusu

arttırmak gibi ilkel bir politikayla çoğalmayı düşünmüyorsak eğer, demokrasi kavramından çoğunlukçuluğun değil, çoğulculuğun anlaşılmasına çalışmak gerek, insanların doğal evrim ve gelişimini beklersek, insanlığın gerçek bir uygarlık kuramadan neslinin tükeneceğini düşünüyorum, bu uygarlığı biz kurmalıyız, nasıl mı? Sayısal çoğunluktan daha etkili olan şey güçlü olmaktır, gücü nasıl elde etmeli? Çalışarak, düşünerek, üreterek, yaşayarak. Hiç kimsenin istediği gibi değil, kendi istediğimiz gibi çalışıp, düşünüp, üretip, yaşayarak.

Ve elbette güçlerimizi birleştirerek.

Hak verilmez, alınır.

Almalıyız, alacağız, zorundayız!

Kavramların Dansı

Sevgi Mart

sevgi.mart@gmail.com

33. Sayı, Kasım 2016

Merhaba arkadaşlar. Aslında, bu yazımda, size, Engelliler Hakkında Kanun'dan söz edecektim. Ancak, kanunu okumak için açtığımda; hemen başlığında bir değişiklik yapıldığını gördüm. Önceden Özürlüler Kanunu olarak yayınlanmışken; şimdi, Engelliler Hakkında Kanun olarak değiştirilmiş. Aklıma takıldı; biz millet olarak, kavramlarla dansı çok seviyoruz. Sorunun, doğru kavramı kullanmakla çözüme kavuşacağını düşünüyoruz. Ben de bu dansa katılmak; adımlarını biraz yorumlamak istedim.

Peki, kavramların, engellilerin toplumsal, ruhsal ve erişilebilirlik sorunları üzerinde ne kadar etkisi vardır? Doğru kavramı kullanmakla, hangi sorunu kökten çözüme kavuştururuz ya da hangi sorun için, çözüm yolunda bir adım atmış oluruz. Bir görme engelinin durumunu anlatmak için, ona “kör”, “görme özürü”, “sakat”, veya “görme engelli” kavramlarından birisini kullandığımızda; durumda herhangi bir iyileşme ya da kötüleşme oluşturur mu?

Şimdi, gözlemlerime dayanarak; bu kavramların, engelliler ve toplum üzerinde yaratmış olduğu etkilerden kısaca söz etmek istiyorum.

Hatırladığım kadarıyla; bundan çok kısa bir zaman önce, engelliler için, “sakat” kavramı kullanılıyordu. Çok yakın tarihe kadar, resmi kayıt ve ilanlarda dahi, bu kavram vardı. Örneğin, Sakatlar Haftası gibi. Ancak; öyle ustaca bir manevra vardı ki; “sakat” aynı zamanda, hakaret sözcüğü olarak ifade edilirdi. Siz tonlamaya dikkat edip; söz konusu kavramın hangi anlamda kullanıldığını anlayabiliyordunuz. Dolayısıyla, engelli bireyler için, “sakat” kavramının kullanılması, hakaret olarak kabul edildi ve literatürden ve resmi kayıtlardan çıkarıldı. Bir taraftan da “sakat” kavramını hakaret yüklü anlamından arındırıp kullanmayı destekleyen bireyler de var. Elbette bu kavramın her yerden aynı

anda atılması mümkün olmadı. Bazı yasal düzenlemelerde, halen “sakat” kavramı kullanılmaya devam ediyor. Gözlerinden kaçmıştır, takılmayalım diyorum. Yoksa bu denli hassasiyete, bu kavram, yaşayamazdı.

Gelelim “özürlü” kavramına. Benim yakın çevremde, çok fazla engelli yok. Ancak, tanıdıklarımın hepsi, “özürlü” kavramına, “Biz, kimden özür dileyeceğiz ki; ya da biz eşya mıyız ki özürlü mal gibi, “özürlü” diyorlar” şeklinde tepki veriyor. Aslında, ilk bakışta düşünülduğünde; zaten kavramın hatalı seçilmiş olduğu anlaşılıyor. Elbette dil bilgisi açısından. Zira özürlü bir sıfattır ve biliyorsunuz Türkçe’de sıfatlar, mutlaka bir ismi nitelemelidirler. Dolayısıyla, tek başına “özürlü” denildiği zaman; sıfatçık havada kalıyor. Zavallı zavallı dolaşıyor; neyi nitelediğini bilemeyerek.

Günümüzün popüler kavramı ise “engelli”. Türk Dil Kurumu’nca engelli; “Engeli olan, mânilî”; “Vücudunda eksik veya kusuru olan” şeklinde tanımlanmış. Saygıdeğer kurumumuz, “engelli” kavramına, tanımla da olsa, bir de kusur eklemiş. Anılan kavramın kökenine baktığımızda ise; “engel” kelimesinden geldiği için; herhangi bir şeyi yapmak ya da herhangi bir yere gitmek veya gelmek için engellenmiş anlamına geliyor. Bir başka deyişle, engellenmiş olan. Peki, fiziksel, ruhsal ya da zihinsel anlamda, herhangi bir davranışı yerine getiremeyen birisi, beyninde kendini engellemediği sürece, sizce, engellenmiş sayılır mı?

İşte, kavram dansının adımları böyle. Toplumun farklı kesimlerinin gözünden bakıldığında; kimi, büyük büyük, kimi küçük ama estetik yoksunu ve uyumsuz, kimisi de narin, zarif ama yetersiz. Bu dansı, uyum içinde yürütecek; izleyene, anlatılana, sanat zevki yaşatacak adımlar ise; bence, sadece durum tespiti yapan kavramlardan oluşan adımlar olabilir. Böylece, en azından, toplumun büyük bir kesimini, ortak paydada birleştirmek mümkün olabilir. Zira dilimiz, kelime açısından, yeterince zengin.

Engelliler Hakkında Kanunda engelli; fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey olarak

tanımlanmış. Tabi, bu tanım da önceden “özürlü” iken; sonraki değişiklikle, “engelli” haline dönüştürülmüş.

Arkadaşlar, tanımı dikkatlice incelediğimizde; Kanun koyucunun da “engelli” bireylerin, aslında, toplumun tutum ve davranışları sonucu, eşitsiz, erişimsiz bir hayat sürdürdüklerini kabul etmiş. Ancak; kanunun tamamını incelediğimizde; genel anlamda toplumun, fiziksel, zihinsel veya ruhsal bir takım aktiviteleri yerine getiremeyen bireylere bakış açısından farklı bir kazanım getirmediğini görüyoruz. Dolayısıyla, kanundaki “özürlü” kavramını; “Pardon yanlış oldu; şimdi, vatandaşlarımız alınır, kırılır” diyerek; “engelli” olarak değiştirmek; hiçbir sorunu çözmüyor.

Kullanılan kavramların, toplumsal hayatta ve bireylerin psikolojik etkileşimlerinde, bir etkiye sahip olduğu muhakkak. İnsan, toplum içinde yaşayan bir varlık olduğu için de bu etkinin yadsınması söz konusu bile edilemez. Ancak, hangi kavramın kullanıldığının, hangi vurgu ile söylendiğinin haricinde, ilgilenilmesi gereken temel sorunun; toplumun günümüz modern kavramı ile engelliye bakış açısındaki eğitimsizlik olduğunu düşünüyorum.

Son olarak; bu yazıyı hazırladığım günün sabahında, semt pazarında yaşadığım bir olayı anlatarak; toparlayayım. Ablamla semt pazarına alışveriş yapmaya gittik. Tezgâhın birinde ürün seçerken; diğer tarafa geçmemiz gerekti. Elimde beyaz bastonumla; yolumu bulup ilerlemeye başladığım sırada; tezgâhın sahibi; ablama, “Kadını tut, bak düşecek, arkasında kasa var” diye çıkışarak; elimden tuttu. Ablam, adama, benim, bastonum sayesinde yolumu bulabileceğimi; yardıma ihtiyacım olursa söyleyebileceğimi; görmeyen ya da herhangi bir fiziksel aktiviteyi yerine getiremeyen bireylerin, kendileri yardım istemediği sürece, onlara müdahale edilmemesi gerektiğini, sakın ve uygun bir dille anlatmaya çalışırken; adam, birdenbire sinirlenerek; “ben tacizci değilim. Sadece yardım etmek istedim. Neden yanlış anlıyorsun. Ben kötü bir şey yapmadım...” diyerek aklınca, davranışının haklılığını anlatmaya çalıştı. Arkadaşlar, bu mantıktaki birisinin, bana, “kör”, “görme özürlü”, “görme engelli” veya “sakat” demesi

arasında, bence hiçbir fark yok. Çünkü henüz işin doğasını, mantığını bilmiyor. Henüz beni bir birey olarak kabul etmiyor. Dolayısıyla, benim için, doğru kavramı kullanmasının da hiçbir anlamı yok. Yukarıda yazdıklarımı göz önünde bulundurduğumuzda zaten doğru ya da yanlış kavram diye bir şey yok. Kavramlara yüklenen ve kişiden kişiye ya da zamandan zamana değişen farklılık gösteren anlamlar var.

Özet olarak şunu söyleyebilirim ki; kavramlar değil; işin doğası önemli. Biz fiziksel, zihinsel ya da ruhsal birtakım aktiviteleri yerine getiremeyen vatandaşlara karşı, bu toplumun bakış açısını değiştirmedığımız sürece; literatürde, yasal düzenlemelerde ya da resmi yazışmalarda ve gündelik konuşmalarda, hangi kavramın kullanıldığının hiçbir önemi olmadığını düşünüyorum. Kısacası, eğitim diyorum arkadaşlar, eğitim... Bu konuda, belki, hepimizin, taşın altına elini koyması gerekiyor. Gerekirse; bir program dâhilinde; semt semt, mahalle mahalle gezip; her kapıyı çalıp; insanları bilinçlendirmeliyiz kanısındayım.

Atakörü

Nuri Koçak

nrkcksosbil@hotmail.com

33. Sayı, Kasım 2016

Merhaba arkadaşlar,

Hepimizin bildiği gibi atasözü ve deyimler; topluma mal olmuş, uzun yılların deneyim ve birikimleriyle oluşmuş cümle kalıplarıdır.

Atasözleri ve deyimler incelendiğinde; o toplumun birçok konuya bakış açısını, günlük hayattaki yaşayışını, inançlarını, alışkanlıklarını, kültürel yapısını, değer yargılarını ve buna benzer pek çok özelliğini görebiliriz. Kısacası o toplumun pek çok özelliği hakkında bilgi edinebiliriz.

Bu yazımda bendeniz, içerisinde kör sözcüğü geçen birçok atasözü ve deyimini çeşitli kaynaklardan derleyerek toplumumuzun engelliye, özelde de körlere yaklaşımını ve körlük algısını ortaya koymaya çalıştım.

Ayrıca belirtmek isterim ki; hep yanlış veya olumsuz örnekleri özellikle seçmişim gibi bir algının oluşmamasını önemle rica ederim.

Şöyle ki benim ulaşabildiğim kaynaklarda körlük konusundaki atasözleri, deyimler ve mecazi kalıplar ne ise ben onu vermeye çalıştım.

Kaynaklarımdaki açıklamaları titizlikle okuduğumu belirtmek isterim.

Bir hususu daha ayrıca belirtmek isterim ki araştırmalarımda gördüğüm kadarıyla diğer ülkelerinde engellilere yaklaşımları, atasözlerine bakıldığında pek olumlu görünmüyor.

Atasözü ve deyimlerin açıklamalarını vermek takdir edersiniz ki çok uzun tutacağından, onları ilgili oldukları değer yargıları ile ilişkilendirerek vermeye çalıştım.

Arzu edenler kaynakçada verdiğim kitapları edinerek bunları ve daha buraya almadığım pek çoğunun anlamlarını okuyabilirler.

Şimdi örneklerimize geçelim isterseniz.

Uğursuz sayılan, işe yaramaz veya artık kullanılamayacak durumda olan nesnelere anlatırken;

“Kör (kesmez) bıçak ele (yavuz), iş bilmeyen avrat dile (yavuz)”

“Kör bıçak”

“Kördüğüm”

“kör kandil”

“Kör kurşun”

“Kör kuyu”

Hatalı davranışlarda bulunan, güvenilmez, beceriksiz, farkındalığı düşük insanları ve sonuçsuz kalan eylemleri belirtirken;

“Aşık alemi kör, dört yanını duvar sanar”

“Bakar kör”

“Bekâr gözü kör gözü”

“Kör değneğini beller gibi”

“Kör dövüşü”

“Körler memleketinde şaşılardan padişah (baş) olur”

“Körle yatan şaşu kalkar”

“Körü körüne”

“Körkütük”

“Kör nişancı”

Cezalandırılma, kaderine razı gelme, talihsizlik gibi durumları belirtirken;

“Caminin (mescidin) mumunu yiyen kedinin gözü kör olur”

“Köre şimdi gece demişler; ne zaman gündüzdü demiş”

“Vardığın yer kör ise sen de gözünü kırp (bir gözünü kapa)”

“Kör şans”

“Kör şeytan”

“Kör talih”

“Kör topal”

İlenme (beddua);

“Kör olası (veya kör olasıca, olsun)”

Nankörlük, değer bilme, şükür etme veya elindekilerle yetinmeme gibi durumları açıklarken;

“Körün istediği bir göz, Allah verdi iki göz”

“Kör ölür badem gözlü olur, kel ölür sırma saçlı olur”

“Tuz, ekmeğin hakkını bilmeyen, kör olur”

Bir kimsenin yardımına muhtaç olma veya acizlik içinde olma durumlarını anlatırken;

“Dokuz körün bir değneği”

“Garip (kör) kuşun yuvasını Allah yapar”

Ayrımcılık yapma, ayırıştırma veya kişileri belirli özelliklerine göre kategorize etme;

“Bitli baklanın kör alıcısı olur”

“Bitli bakkalın kör alıcısı olur”

“Körler sağırlar birbirini ağırlar”

“Kör satıcının kör alıcısı olur”

“Kurtlu baklanın kör alıcısı olur”

Yukarıdaki örnekleri ana hatlarıyla çeşitli başlıklar altında toparlayarak, bir ana düşünce çizmeye çalıştım. Elbette ki sizler, bu örneklerden daha farklı anlamlar ve manalar çıkarmış olabilirsiniz.

Aslında burada şunu da belirtmekte yarar var. Atasözleri veya deyimler olsun bunlar ait olduğu toplumun bakış açısını yansıtmaktadır ama bunlar da zamanla değişmekte,

esnetilmekte ve hatta yanlış olanları toplum tarafından ayıklanıp yok edilmektedir. Belki bu süreç biraz uzun olabilir. Ama bu da bizlere bağı diye düşünüyorum. Bireyler toplumlara oluşturur ve bireyler tek tek toplumdaki ayrı düşünülemez.

Birlikte ortaklaşa sürdürdüğümüz bir yaşamımız var ve bizler bu yanlış olan sözlü kültür varlıklarımızı ne kadar hayatımızdan çıkartır, ne kadar yanlış olanların kitap, dergi, gazete vb. çıkartılmasıyla ilgili olarak bu konunun üzerine gidersek, başta kendimiz kullanmayarak çevremizde kullananları uygun bir dille uyarırsak bunları ayıklama ve yok etme sürecini o denli hızlandırmış oluruz.

Unutmayalım ki atasözleri veya deyimler toplumun deneyim ve bilgi birikimi süzgecinden geçerek günümüze gelmişlerdir. Bu günkü deneyimlerimiz artık bunların yanlış ve değişmesi gerektiğini söylemektedir. Umarım sadece körlerle ilgili olan hatalı atasözü ve deyimler değil, bütün hatalı atasözü ve deyimler en kısa zamanda değişir veya kaldırılırlar. Yazımı burada sonlandırırken, sizlerden hatalarımız olmuşsa anlayış göstermenizi rica ederim ve hepinize saygılarımı sunarım.

Kaynakça

Aksoy, Ömer Asım, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü (7. Baskı), TDK Yay, Ankara, 1993.

Kurt, İhsan, Türk Atasözlerine Psikolojik Bir Yaklaşım (Bilimsel Araştırma Dizisi), Mikro Yay, Konya, 1997.

Özgenç, Fisun, Türkçede Deyimler (100 Temel Eserler Dizisi), Akvaryum Yay İstanbul, Kasım 2005.

Sertel, Adem, Tecrübenin Dili Konu Atasözleri (1. Baskı), İstanbul, Şubat 2006.

www.tdk.gov.tr